

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

สวนรุกชาติภูแปก มีเนื้อที่ประมาณ 3,000 ไร่ (5 ตารางกิโลเมตร) ตั้งอยู่ที่อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย ได้ถูกผนวกพื้นที่เข้าเป็นส่วนหนึ่งของสวนรุกชาติ 100 ปี กรมป่าไม้ อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ลักษณะภูมิประเทศของภูแปก มีลักษณะลาดเทเป็นไหล่เขา และบริเวณยอดเป็นพื้นที่ราบเช่นเดียวกันภูกระดึง พื้นที่ส่วนใหญ่ปกคลุมด้วยป่าสนและป่าดิบเขา บางส่วนเคยผ่านการทำไร่เลื่อนลอย สภาพสังคมพืชส่วนใหญ่ปกคลุมด้วยป่าดงดิบเขา และป่าสนเขา และมีพื้นที่ที่มีดินตื้นๆ และมีหินโผล่จะมีต้นไม้แคระแกรน เตี้ยๆ เป็นส่วนใหญ่ บริเวณยอดเขามักพบพรรณไม้คล้ายๆ กับของภูกระดึงและภูเรือ เช่น สนสามใบ สนสองใบ กุหลาบแดงและกุหลาบขาว เป็นต้น ไลเคนเป็นสิ่งมีชีวิตขนาดเล็กที่เกาะอาศัยอยู่บนผิวหน้าของสิ่งต่างๆ โดยพบที่วัสดุธรรมชาติ เช่น เปลือกไม้ ใบไม้ ดิน หิน แผลง และวัสดุก่อสร้างต่างๆ เช่น คอนกรีต ผนัง กำแพง แผ่นป้ายโลหะต่างๆ เป็นต้น (หน่วยวิจัยไลเคน, 2008) ไลเคนไม่ใช่พืชอย่างเช่น มอส ลิเวอร์เวิร์ท หรือ เฟิน แต่ประกอบไปด้วยสิ่งมีชีวิต 2 ชนิดอยู่ด้วยกันคือ ราและสาหร่าย ไลเคนเป็นทรัพยากรทางชีวภาพที่สำคัญ ไลเคนสร้างอาหารเองได้จากวัสดุที่มันเกาะอยู่และมีศักยภาพในการใช้ประโยชน์ทางด้านเวชภัณฑ์และอื่นๆ (มงคล และกัณฐิรีย์, 2549) โดยไลเคนมีการเจริญเติบโตช้าและอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ ดังนั้นจึงควรมีวิธีการอนุรักษ์ไลเคนให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน (มงคล และกัณฐิรีย์, 2549) เขตสวนรุกชาติภูแปกเป็นพื้นที่ที่มีป่าไม้เป็นส่วนมาก แต่ในบางพื้นที่ยังมีการบุกรุกป่าเพื่อการเกษตรซึ่งจะมีผลทำให้มีการเปลี่ยนแปลงของสภาพป่าแล้วจะทำให้มีการลดจำนวนและชนิดของไลเคนตามไปด้วย ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรสำรวจความหลากหลายและการใช้ประโยชน์จากไลเคนไว้เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาด้านต่างๆ ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสำรวจความหลากหลายชนิดของไลเคน ที่พบในเขตพื้นที่สวนรุกชาติภูแปก อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย
2. เพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์จากไลเคนเพื่อเป็นแหล่งข้อมูลของชุมชนต่อไป
3. เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานทางการศึกษา ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวิจัยด้านต่างๆ ต่อไป

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

โครงการวิจัยนี้เป็นโครงการที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนามาตรฐานความหลากหลายทางชีวภาพและการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ในด้านการรักษาฐานทรัพยากรและความสมดุลของระบบนิเวศ โดยทำการศึกษาในพื้นที่สวนรุกชาติภูแปก อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ และหน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ได้ข้อมูลพื้นฐานของไลเคนที่สามารถใช้ในการวิจัยในเชิงอนุกรมวิธาน และเป็นการพัฒนานักวิจัยที่เข้าร่วมโครงการ
2. ได้ตัวอย่างไลเคนเพื่อรวบรวมไว้เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับชุมชนและผู้สนใจต่อไป
3. เป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับงานวิจัยทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทางด้านการจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพ

1.5 ทฤษฎี สมมติฐาน หรือกรอบแนวความคิด

ประเทศไทยอยู่ในภูมิภาคเขตร้อนชื้นแถบเส้นศูนย์สูตร มีความหลากหลายของระบบนิเวศ พันธุ์พืช และพันธุ์สัตว์ ไลเคนเป็นสิ่งมีชีวิตขนาดเล็กที่เกาะอาศัยอยู่บนผิวหน้าของสิ่งต่างๆ มีความสำคัญหลายด้าน ไลเคนไม่มีการวิจัยศึกษาอย่างแพร่หลายว่าสิ่งมีชีวิตนี้มีถิ่นใดในประเทศไทย แต่ละชนิดอยู่ในพื้นที่แห่งใดบ้าง ในขณะที่ต่างประเทศมีงานวิจัยเกี่ยวกับไลเคนที่หลากหลายเป็นอย่างยิ่ง ทั้งในแง่ของนิเวศวิทยาและการนำไลเคนมาใช้ประโยชน์ด้านต่างๆ การศึกษาไลเคนในพื้นที่สวนรุกชาติภูแปก อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย นี้ จะเป็นการไขความลับของสิ่งมีชีวิตชนิดนี้ในบ้านเราอันจะถือได้ว่าเป็นการศึกษาเบื้องต้นในพื้นที่เฉพาะ แต่เป็นตัวแทนของพื้นที่ธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ อันจะเป็นก้าวแรกๆ ในการศึกษาวิจัยไลเคนต่อไปในอนาคต